

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Ю.В. Тінтулов

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

***Анотація.** У статті визначено основні поняття, пов'язані з залученням інвестицій в харчову промисловість. Проведена оцінка можливості залучення інвестицій різними формами господарювання харчової промисловості. Розроблено класифікацію механізмів залучення інвестицій у підприємства харчової промисловості. Встановлені фактори, що обмежують процес залучення інвестицій в харчовій промисловості.*

***Ключові слова:** інвестицій, іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, харчова промисловість, нагромадження капіталу.*

Вступ. Залучення інвестицій у продовольчий комплекс, будучи складним і багатоаспектним народногосподарським завданням, охоплює цілий комплекс організаційно-правових і фінансово-економічних питань регулювання, спрямованих на формування діючих механізмів залучення інвестицій у харчову промисловість і пов'язаних з нею галузей. Важливість дослідження даної проблеми підвищується внаслідок сформованого стану економіки продовольчої сфери, що триває насичення продовольчого ринку країни продуктами імпортного походження.

Аналіз останніх досліджень. Актуальність науково-практичних розробок, спрямованих на підвищення ефективності управління інвестиціями, базується на численних дискусіях щодо таких розробок, водночас відсутні комплексні наукові дослідження проблеми управління залученням інвестицій у підприємства харчової промисловості галузі України [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7]. Питання сутності інвестування в галузях економіки були предметом наукових досліджень вітчизняних учених: І. Бланка, Л. Борща, В. Гейця, С. Гуткевич, Й. Завадського, А. Загороднього, М. Єрмошенка, Г. Кірейцева, Т. Майорової, Ю. Орловської, А. Пересади, С. Реверчука, П. Саблука, Ю. Стадницького та ін.

Основною метою статті є наукове обґрунтування проблеми управління залученням інвестицій у підприємства, розробка науково-практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління залученням інвестицій та привабливості підприємств харчової промисловості.

Результати досліджень. На перший план висувається завдання стабілізації й відновлення матеріально-технічного й виробничого потенціалу АПК, подолання його технічного й технологічного відставання, як базової складової економіки країни.

Пріоритетними завданнями також стають створення сприятливого інвестиційного клімату, підвищення ефективності реалізації державної політики інвестиційної діяльності, особливо в частині підтримки виробників.

Це об'єктивно викликає необхідність реорганізації всієї системи

формування, розподіли й використання інвестицій. Рішення даної проблеми вимагає теоретичного й методичного обґрунтування вибору джерел, перспективних напрямків й ефективних механізмів залучення інвестицій у продовольчий сектор економіки. У вітчизняній літературі проблема залучення інвестицій у теоретичному плані представлена недостатньо повно, а із практичної точки зору під залученням інвестицій передбачають відкриття фінансового забезпечення для реалізації проектів або цілей.

На нашу думку, під залученням інвестицій у харчову промисловість розуміється фінансове забезпечення інвестиційного потенціалу регіональних соціально-економічних систем (областей), підприємств, що впливає на їхню інвестиційну активність за рахунок проведення ефективної політики інвестиційної діяльності держави. Залучення інвестицій може мати різні цілі, об'єкт і суб'єкт залучення, форми, інструменти (методи), механізми, структуру залучення інвестицій. У таблиці 1 представлені основні теоретичні положення й підходи до розглянутої проблеми.

Таблиця 1

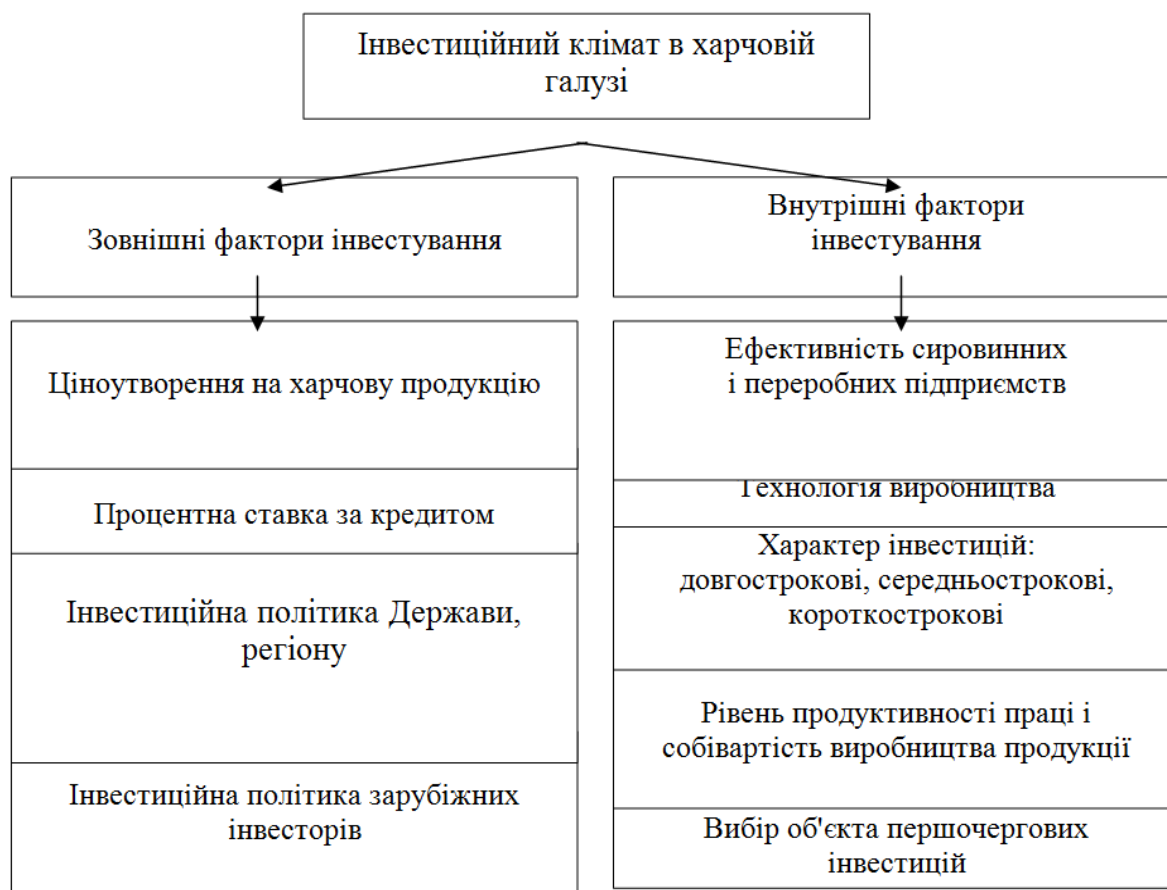
Основні поняття, пов'язані із залученням інвестицій у харчову промисловість

Поняття	Зміст
Мета залучення інвестицій	- підвищення ефективності діяльності харчової промисловості для задоволення потреб населення у високоякісних продуктах харчування; - забезпечення продовольчої безпеки; - підвищення прибутковості окремої корпоративного утворення, регіональної соціально-економічної системи, підприємств, що спеціалізуються на виробництві тієї або іншої продукції
Об'єкт залучення	реальні (виробничі) інвестиції
Суб'єкт залучення	- окремі підприємства (корпоративного утворення) по переробці сільгосппродукції; - регіон; - колективне господарство; - фермерське господарство
Структура залучення інвестицій	- фінансові й нефінансові вкладення; - галузева; - за видами економічної діяльності; - за джерелами фінансового забезпечення; - за формами власності; - по корпоративним утворенням
Форма залучення інвестицій	- грошова; - матеріально-речовинна; - змішана
Умови залучення інвестицій	- залучення / застосування інвестиційного потенціалу й інвестиційної активності; - формування сприятливого інвестиційного клімату (середовища) за допомогою державної політики інвестиційної діяльності
Інструменти (методи) залучення інвестицій	- фінансові (інструменти фінансового ринку); - організаційно-економічні методи (методи стимулювання); - адміністративні методи (примус)
Механізми залучення інвестицій	державний, приватний, змішаний, організаційно-економічний, фінансово-кредитний й ін.
Фактори, що впливають на залучення інвестицій	- загальні; - що впливають на інвестиційний попит; - фактори інвестиційної пропозиції

Разом з тим, необхідно враховувати, що для активізації інвестиційних процесів і залучення інвестицій у розвиток харчової промисловості найважливішу роль грає сприятливий інвестиційний клімат. В цілому на інвестиційний клімат харчової галузі впливають:

- 1) економічний і науково-технічний потенціал, розвиненість інфраструктурного забезпечення;
- 2) умови господарювання, стан основних виробничих фондів, екологічна безпека;
- 3) ринкове середовище, її інфраструктурне забезпечення, вплив приватизації та інфляції на інвестиційну активність;
- 4) політичні фактори, довіра населення до влади, соціальна стабільність;
- 5) соціальні й соціально-культурні фактори, рівень життя населення, відношення населення до інвестицій.

На нашу думку, на інвестиційний клімат впливає група факторів, що визначають вплив внутрішнього й зовнішнього середовища на залучення інвестицій (рис. 1).

Рис. 1 Фактори, що впливають на залучення інвестицій у харчову промисловість

Підхід до структурного розподілу інвестицій є різним навіть у класиків економічної теорії, які виділяють чисті й поточні інвестиції, внутрішні й частки та ін. Нами розглядаються в основному вкладення інвестицій у підприємства харчової промисловості як залучення реальних інвестицій в основний капітал

по сферах, галузях, видах економічної діяльності, джерелам фінансового забезпечення, формам власності. Результати дослідження відбиті в табл. 2.

Таким чином, низька інвестиційна активність господарюючих суб'єктів харчової сфери і несприятливий інвестиційний клімат цілком з'ясовні сформованою структурою інвестицій. Можна думати, що для зміни даної структури потрібне зміна державної політики в області залучення інвестицій, що, на нашу думку, повинна будуватися на принципах забезпечення продовольчої безпеки, пріоритетності й протекціонізму сільського господарства, дотримання системності й пропорційності в розвитку харчової галузі, активізації внутрішнього попиту, інфраструктурного й технічного відновлення, закріплених у законодавчих нормативних актах.

Таблиця 2

Зміст структури залучення інвестицій у підприємства харчової промисловості

Структура залучення інвестицій	Зміст структури залучення інвестицій
Фінансові і нефінансові вкладення	Фінансові вкладення перевищують нефінансові більш ніж в 3 рази
Галузева	Низька питома вага інвестицій в основний капітал харчової промисловості, як народногосподарську галузь
За видами економічної діяльності	Недостатній рівень залучення інвестицій в основний капітал підприємств галузі. Тенденція зниження залучених інвестицій у даний вид діяльності за 2005-2013 р.
За джерелами фінансового забезпечення і видами діяльності	Значне зниження залучення власних коштів (у т.ч. амортизація) по галузі, збільшення частки залучених коштів за рахунок використання приватного капіталу. Низька частка в залученні бюджетних коштів й її подальше зниження
За формами власності і видами економічної діяльності	Зниження залучення державних (муниципальних) інвестицій у продовольчу сферу, особливо в харчову промисловість. Догляд держави як стратегічного інвестора із продовольчої сфери. Перевага приватного корпоративного, змішаного українського й іноземного капіталу

У розвинених країнах проявляється тенденція зростання вкладень в активи харчових виробництв, особливо в умовах збільшення цін на продовольство, де в останні роки держава заявляє себе активним інвестором, надаючи значну підтримку виробникам.

Для реалізації цілей залучення інвестицій у харчову промисловість нами розроблені методичні підходи до оцінки потенціалу підприємств галузі в напрямку від макро- до мікрорівня, що включають загальну оцінку потенціалу регіональних соціально-економічних систем, методи оцінки економічного потенціалу продовольчої сфери конкретного регіональної соціально-економічної системи й оцінку інвестиційного потенціалу різних форм господарювання в харчовій промисловості.

Оцінка потенціалу регіональних соціально-економічних систем заснована на аналізі харчової спеціалізації кожного з них, і виявляє необхідність створення спеціалізованих областей для виробництва більших обсягів профільної їм продукції. Це дозволить вирішити проблему збільшення харчової

продукції.

В основу стратегічного розвитку економіки продовольчого комплексу регіональних соціально-економічних систем, що визначає його інвестиційні можливості, варто закласти концепцію управління їхнім економічним потенціалом на довгостроковий період при використанні SWOT-аналізу, проведеного на прикладі Причорноморської регіональної соціально-економічної системи. З урахуванням проведеного аналізу доцільно проводити оцінку залучення інвестицій всіма формами господарювання (табл. 3).

Таблиця 3

Оцінка можливості залучення інвестицій різними формами господарювання харчової промисловості

Форма господарювання	Вид інвестицій	Можливість залучення	Методи залучення
Приватні підсобні господарства	Обмежено-власні ресурси, кредитні ресурси, ресурси холдингів	На основі державної підтримки, підтримки асоціацій виробників	Субсидування кредитів, надання фінансових ресурсів кооперативів, залучення у вертикальну інтеграцію постачальників сировини
Великі організації галузі, включаючи холдинги	Власні ресурси. Можливе залучення іноземних інвестицій зі збереженням пріоритету розвитку харчової промисловості	На основі використання власного капіталу, а також позикового капіталу	Збільшення прибутку й цільове використання фінансових коштів у розвиток виробництва, підтримка матеріально-технічної бази холдингів
Малі підприємства	Державні інвестиції на першому етапі	Цільова державна програма розвитку малого бізнесу, використання коштів кредитних кооперативів	Реалізація національних, регіональних програм розвитку малого бізнесу

У сучасних умовах визначальною є державний механізм залучення інвестицій у харчову промисловість, під яким розуміється сукупність різних методів державної (регіональної) підтримки, а також створення умов для сприятливого інвестиційного клімату з метою залучення приватного капіталу.

Класифікація різних механізмів залучення інвестицій (табл. 4), показує тісний зв'язок. Їхня ефективність яких можна оцінити по спеціально розроблених критеріях.

Використовувані державні методи носять обмежений і суперечливий характер, не утворюють цілісну систему, спрямовану на підвищення ефективності й конкурентоздатності харчової промисловості. Підвищення ефективності державного механізму може бути досягнуте в результаті розробки концепції залучення інвестицій у харчову галузь.

Таблиця 4

Класифікація механізмів залучення інвестицій у підприємства харчовий промисловості

Класифікаційна ознака	Види механізмів	Зміст
Рівень залучення	- макроекономічний - мезоекономічний (місцевий) - мікрорівень (окреме підприємство)	Визначає принципи залучення інвестицій у рамках політики інвестиційної діяльності відповідного рівня
Приналежність інвестиційних ресурсів	- власні; - позикові	- амортизація, прибуток. - кредити, залучені кошти, лізинг
Вид залучених інвестиційних ресурсів	- власні; - кредитні, лізинг - бюджетні, позабюджетні	- пільги при інвестуванні, субсидування кредитів; - використання цільових інвестиційних фондів, а також коштів від приватизації
Тип інвестора	- державний; - приватний; - змішаний	- державні програми й проекти; - державна підтримка; - інвестиційний клімат і багатоканальне фінансове забезпечення
Метод залучення	- прямий; - непрямий	- держрегулювання цін на ринку сільгосппродукції, інвестиції в науку, інфраструктуру; - пільгове оподаткування, страхування ризиків, субсидії по кредитах
Тип механізму	- державний; - приватний; - змішаний; - організаційно економічний; - фінансово-кредитний	- способи створення умов й інститутів для залучення інвестицій; - фактори використання різних джерел фінансового забезпечення
Країна залучення	- механізм залучення національних інвестицій; - механізм залучення іноземних інвестицій	Пріоритети й обмеження для вітчизняних й іноземних інвестицій

Абсолютна перевага малоефективних сфер у структурі галузі ініціює створення сучасного механізму її функціонування як більше твердого, що носить техніко-економічний характер нормативного контролю над технологією й організацією харчового виробництва.

Це обумовлює перехід стратегічних рішень, що визначають розвиток галузі, від малих підприємств, у зоні яких залишається в основному ухвалення рішень тактичного характеру, до промислово-торговельних сфер харчової галузі.

У розвитку ринкового механізму галузі існують дві тенденції.

Перша тенденція - цілеспрямована модифікація ринкових зв'язків шляхом створення корпоративних об'єднань, розвитку контрактів, прямих зв'язків,

ринкових угод, державної підтримки цін на низку продуктів.

Друга тенденція полягає у тому, що елементи, що накопичують поступово, зайвої «заорганізованості» ринку порушують властивому вільному ринку ефективність його впливу на виробництво, зокрема, підсилюють складність вибору вигідного партнера. Тому після відомого «упорядкування» ринкових зв'язків у цей час усвідомлюється необхідність орієнтації в основному на ринковий механізм вживання заходів для більше ефективного його функціонування й безумовного обліку закономірностей ринку.

Що стосується харчової промисловості, то в цей час необхідно реалізовувати програми подальшого реформування галузі, нормалізації її функціонування й підвищення ефективності.

При цьому необхідно формування регіональних оптових ринків, перетворення сільських товаровиробників у співвласників переробних харчових підприємств, кредитування під заставу продукції, демонополізація інфраструктурного забезпечення й зниження торговельних надбавок, з метою збільшення частки виробників у ціні.

У процесі дослідження встановленої низки факторів, що обмежують процес залучення інвестицій до підприємств харчової промисловості (табл. 5).

Таблиця 5

Фактори, що обмежують залучення інвестицій до підприємств харчової промисловості

Загальні фактори обмеження	Фактори обмеження інвестиційного попиту	Фактори обмеження інвестиційної пропозиції
Недолік власних фінансових ресурсів	Низький попит на харчову продукцію з боку держави	Відсутність в цілому сприятливого інвестиційного середовища для інвесторів
Складний механізм одержання кредитів для реалізації інвестиційних проектів	Невизначеність макроекономічної політики стосовно харчової галузі, у т.ч. неефективність цінової політики	Відсутність механізму залучення приватного капіталу для використання інвестицій на основі введення відповідних нормативно-правових актів
Інвестиційні ризики	Низькі ціни на продукцію виробників	Розрив між сукупним інвестиційним потенціалом регіональної соціально-економічної системи і його ресурсів
Високий відсоток комерційного кредиту	Відсутність автономних інвестицій для створення матеріально-технічної бази харчової промисловості	
Низька прибутковість інвестицій в основний капітал		

З метою активізації зазначених вище факторів необхідно, щоб держава стала основним інвестором харчової промисловості, для чого потрібне значне збільшення обсягів бюджетних витрат на підтримку галузі. Доцільне закріплення нижньої границі витрат державного бюджету (не менш 3%) у розвиток харчової промисловості, і на законодавчому рівні встановлення мінімальної квоти коштів Інвестиційного фонду, що направляють на реалізацію проектів у галузі.

Для підвищення норми нагромадження капіталу в харчовій промисловості, і залучення механізму інвестиційної спіралі принципово

важлива активізація діяльності держави по будівництву й експлуатації виробничого інфраструктурного забезпечення (дороги, електрифікація й телефонізація, склади, сховища й т.д.), організації освітньої, наукової й впроваджувальної діяльності, охороні земельних і водних ресурсів, контролю якості продовольства й механізму інвестиційної спіралі.

Необхідне встановлення тимчасового режиму найбільшого сприяння для вітчизняних виробників сировини й продовольства, що передбачає регулювання рівнів і співвідношень цін (цінового паритету) на продукцію галузі, пролонгацію пільгового оподаткування для виробників продукції, підвищення дієвості митно-тарифного регулювання стосовно цієї продукції, використання тимчасових податкових преференції для приватних інвесторів.

Залучення іноземних інвестицій має низку переваг у порівнянні з ростом продовольчого імпорту: створення додаткових робочих місць, збільшення податкових надходжень у бюджети різних рівнів і т.д. Для збільшення припливу прямих іноземних інвестицій необхідно ввести в дію механізм внутрішніх інвестицій і підвищити фінансову стабільність організацій харчової галузі.

Обмеження іноземних інвестицій пов'язані з портфельними інвестиціями, зростання яких перевищує прямі іноземні інвестиції. Звідси впливає необхідність стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій, особливо в сільськогосподарське й харчове машинобудування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сформоване сьогодні положення в харчовій промисловості змушує прибгати до стратегій просування вперед за принципом так названого «розвитку, що доганяє», що полягає в трьох фазах розвитку галузі, кожна з яких характеризується особливою залежністю від світового ринку. Стратегію розвитку, що доганяє, у харчовій промисловості за допомогою прямих іноземних інвестицій можна реалізувати в окремих сільськогосподарських регіонах (областях) за допомогою використання їх економічного потенціалу на основі кластерного підходу як інструмента залучення іноземних інвестицій у регіони. Для успішної реалізації вище згаданих цілей, особливим чином повинна здійснюється робота із введення й дотримання основних принципів і правил залучення іноземних інвестицій у відповідності зі стандартами міжнародного інвестування. Вони, по суті, представляють методи залучення іноземних інвестицій у галузь. Саме їхнє введення може привести до залучення моделі акселератора-мультиплікатора в харчовій промисловості на основі активізації довгострокового інвестиційного попиту.

Література

1. Бутнік-Сіверський О. Інвестиційна привабливість підприємства / О. Бутнік-Сіверський // Харчова і переробна промисловість. - 2005. - № 5. - С. 13-15
2. Загорняк Н. Інвестиційна діяльність у харчовій промисловості України / Н. Загорняк // Економіка України. - 2003. - № 2. - С.47-51
3. Майорова Т. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник / Тетяна Майорова // Міжнар. науково-техн. ун-т. -К.: ЦУЛ, 2003. -375 с.

4. Музиченко А. Інвестиційна діяльність в Україні: Навчальний посібник / Анатолій Музиченко. -К.: Кондор, 2005. -405 с.

6. Сватков Л. Шляхи поліпшення інвестиційного клімату в харчовій промисловості України / Л. Сватков // Харчова і переробна промисловість. - 1999. - Листопад-грудень. - С. 3-5, 28-30

7. Шпак Ю. Стан та перспективи розвитку інвестиційної діяльності в харчовій промисловості / Ю. Шпак // Економіст. - 2005. - № 8. - С. 83-86

АННОТАЦІЯ

Тинтулов Ю.В. Привлечение инвестиций в развитие предприятий пищевой промышленности

В статье определены основные понятия, связанные с привлечением инвестиций в пищевую промышленность. Проведена оценка возможности привлечения инвестиций различными формами хозяйствования пищевой промышленности. Разработана классификация механизмов привлечения инвестиций в предприятия пищевой промышленности. Установленные факторы, ограничивающие процесс привлечения инвестиций в пищевой промышленности.

Ключевые слова: *инвестиций, иностранные инвестиции, инвестиционный климат, пищевая промышленность, накопления капитала.*

SUMMARY

Tintulov Yu.V. Attraction of investments to the development of food industry enterprises

The paper defines the basic concepts associated with investments in the food industry. The evaluation of investment attraction possibilities by various forms of managing the food industry is made. The classification of mechanisms for attracting investments in the food industry is developed constraints on the process of attracting investment in the food industry are found.

Keywords: *investment, foreign investment, investment climate, food, capital accumulation.*